

Dubravka
Botica

O graditeljima i majstorima

Okrugli stol *Katedrale, arsenalni, brodovi.*

Projektiranje, građenje, upravljanje

Hvar, 6. – 9. listopada 2011.

Između simpozija Dani Cvita Fiskovića, koji je 2008. prešao na bijenalni ritam održavanja, ove je godine u Hvaru organiziran okrugli stol u organizaciji Dana Cvita Fiskovića i Znanstvenog vijeća za pomorstvo HAZU. Konceptijom slijedi prethodni skup održan 2009. godine Motivi, tipologija i sadržaji domaćih klesarskih radionica u Korčuli i Dubrovniku 15. i 16. stoljeća. Za razliku od “velikog” simpozija, usmjeren je na uži tematski okvir i pozivna izlaganja, a na ovogodišnjem skupu interdisciplinarnog karaktera to je bila organizacija gradilišta katedrala.

Povijesnoumjetnička istraživanja katedrala do sada su pretežno bila usmjerena, posebno u našoj sredini, na stilska i autorska pitanja. Ovaj skup pokazuje iskorak iz tih tematskih okvira i nastavljaajući se na istraživanja Cvite Fiskovića o graditeljima katedrala, posebno korčulanske i hvarske, usmjeravanjem na organizaciju i podjelu rada na gradilištima katedrala pokušava rasvijetliti često zanemarenu “praktičnu” stranu gradnje u povijesnim razdobljima. Katedrale zauzimaju posebno mjesto u povijesti naših gradova, kao znak moći i ugleda pojedine komune u njima se odražava ukupnost postignuća zajednice. U gradnji katedrala sudjelovao je izuzetno velik broj graditelja i majstora različitih profila, a složenost organizacije gradilišta, koje je u pravilu bilo aktivno tijekom nekoliko stoljeća, zahtijevalo je i posebna organizacijska rješenja. Jednako složen i dugotrajan bio je i proces prikupljanja sredstava i donošenja odluka o

gradnji. Po specifičnosti organizacije rada, sudjelovanja velikog broja različitih majstora i graditelja, gradilištima katedrala najrodnija su bila brodogradilišta. Tako se na prvi pogled neuobičajen tematski okvir naslova skupa pokazuje kao prirodna i logična veza, a katedrale i brodovi kao posebna ostvarenja prepoznatljivi su znaci moći i ugleda komuna koje ih naručuju.

Pitanje gradnje katedrala otvoreno je i prije samog skupa razgledanjem crteža iznad bočnih brodova trogirске katedrale. Crteži izvedeni u mjerilu 1:1 nad bočnim brodovima, kako tumači Radoslav Bužančić, služili su graditeljima kao pomoćna sredstva u rješavanju složenih tehničkih pitanja na samome gradilištu. Prvi dan skupa u Hvaru imao je tematski okvir organizacije i upravljanja gradilištima katedrala i arsenalima. Otvorio ga je Danko Zelić prikazom dokumenta o upravljanju katedralama u dalmatinskim komunama od 12. do 15. stoljeća, upozorivši na snažnu isprepletenost sakralne i svjetovne vlasti koja donosi odluke i određuje tijek gradnje katedrala. Nove dokumente koji rasvjetljavaju zahvate na trogirskoj katedrali u 15. stoljeću iznijela je Ana Plosnić Škarić. Usporedbom i korčulanske i šibenske katedrale Igor Fisković otvorio je zanimljivo pitanje moguće uloge Bonina Jakovljeva iz Milana kao prvog protomajstora katedralnih gradnji u Korčuli i Šibeniku. Na temelju arhivskih istraživanja Emil Hilje prikazao je strukturu suradnika Jurja Dalmatinca, a razlikujući učenike, suradnike, pomoćnike i partnere ukazao je na složenu organizaciju rada tako

velike radionice. Na temelju dokumenata iz Vatikanskoga tajnog arhiva Jadranka Neralić izložila je spor između arhiđakona zadarske katedrale i biskupa Valeresa kada je taj pokušao oteti prihode katedrale. Radoslav Bužančić prikazao je rezultate novih istraživanja faze gradnje trogirске katedrale iz 13. i 14. stoljeća. Na povijesnoumjetnički dio skupa trebao se nastaviti prikaz organizacije rada u brodogradilištima. Nives Lokošek razložila je gradnju hvarskog arsenala s aspekta procesa gradnje brodova, a Goran Nikšić prikaz restauratorskih radova u hvarskom arsenalu i gradskom kazalištu. Drugi dan skupa otvoren je temama iz brodogradnje. Roko Markovina, prikazujući razvoj oblika korčulanske falkuše, otvorio je temu postupaka izrade slični tipskih rješenja drvenih brodova duž naše obale od Murtera do Lovrana i posebno naglasio problem očuvanja tradicijskih oblika brodova te vještine njihove izrade. Probleme očuvanja tradicijskog načina izrade brodova istaknuo je i Joško Božanić, te izložio primjer regata povijesnih brodova kao načina osvještavanja potrebe očuvanja tog dijela naše baštine. Ivo Alfirević izložio je teoretski aspekt rada u brodogradilištima i primjenu suvremene znanosti G. Galileja u venecijanskom arsenalu. Značaj razvoja matematike u razdoblju kasne renesanse i naglasak na doprinosu Getaldića istaknula je Marijana Buljan-Borić.

Proces gradnje katedrale upotrebom standardiziranih elemenata carskih radionica koji porečku katedralu povezuju s centrom bizantskog carstva izložio je Ivan Matejčić, a na primjeru korčulanske katedrale Goran Nikšić prikazao je pojedine aspekte građevinske tehnike u 15. stoljeću. Primjerom ponavljanja oblika kasnogotičkog svoda frankopanske kapele Sv. Barbare

prigradene uz krčku katedralu Marijan Bradanović naglasio je značaj stolne crkve kao uzora za gradnju crkava na samom otoku i na širem prostoru biskupije pod vlašću krčkih knezova Frankopana. Usporednim prikazom dvaju velikih devetnaestostoljetnih katedralnih radionica (*Bauhütte*) zagrebačke i đakovačke katedrale Dragan Damjanović upozorio je na specifične razlike u organizaciji, podjeli poslova i broja radnika, te iznio uvid u udio domaćih i austrijskih majstora i graditelja.

Sva su se ta pitanja, pomalo zapostavljena u istraživanjima stila i potrage za imenima arhitekata katedrale, na ovom skupu pokazala vrlo zanimljivim i poticajnim za daljnja istraživanja. Gradilišta katedrale bila su mjesto školovanja, razmjene iskustava, primjene novih teorijskih spoznaja, jednako kao i brodogradilišta. Fenomen gradnje katedrale nužno zahtijeva interdisciplinarna istraživanja, i to ne samo srodnih humanističkih znanosti. Skup je više nego dobrodošao primjer kako izlazak iz uskih okvira koje si je struka često i samovoljno postavljala, uz pomak s pitanja stila i autora prema drugim aspektima tako složenih tema kao što je gradnja i opremanje katedrale, može donijeti zanimljive spoznaje. Spoj tematski srodnih polja istraživanja, katedrale i brodogradilišta, zahtijeva podrobniju razradu, posebno organizacije rada u brodogradilištima, za koje bi temeljita istraživanja arhivskih dokumenata zasigurno bila plodonosna. Možemo se nadati da će organizatori, unatoč nekim početnim problemima, nastaviti sa sličnim temama te ih proširiti i na čitav niz drugih struka, čime bi se otvorile daljnje mogućnosti suradnje i interdisciplinarnih istraživanja. ×